

Mihajlo D. Ristić:

Udičarski ribarski alati i njihova upotreba u slatkovodnom ribarstvu

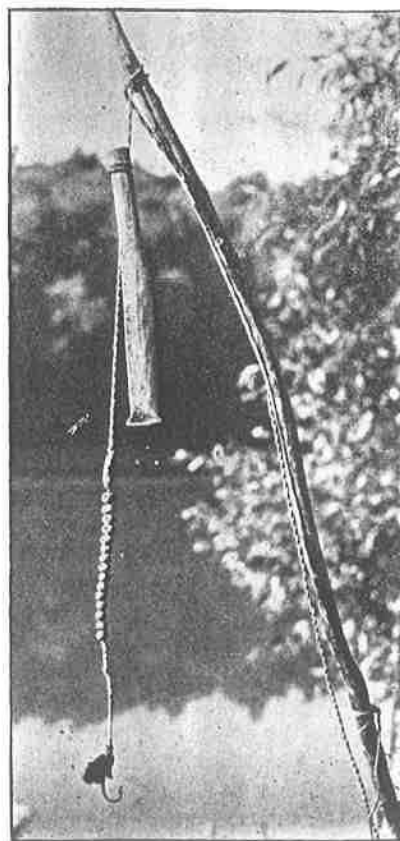
Najrasprostranjeniji način ribolova bio je i ostaje udičarski ribolov. Još iz davnina ribarilo se udicom koja je vremenom i dugim ispitivanjima i iskustvom samih ribara dobila svoju današnju formu. Nesumnjivo je da se u našim slatkim vodama ribari i lovi pretežno udicom, jer ona pretstavlja jedao veoma dobar i efikasan alat, u iskusnim ribarskim rukama. Pored toga udičarski alati su srazmerno dosta jeftini te ih zato skoro svaki ribar i ima. Dobre strane udičarskih alata su: u njihovoj jednostavnosti, lakom i brzom posluživanju, jeftinoj izradi, sa njima se može raditi skoro u svako doba godine i što je najglavnije nezavisni su od mesta ribolova, tj. sa udičarskim alatima može se istovremeno loviti na raznim mestima ribolovnog objekta. Pored toga udičarskim alatima može se loviti riba svih vrsta i težina. Udičarskim alatima smetaju jedino vremenske i temperaturne prilike tj. da li je burno, kišovito, hladno ili toplo vreme, dalje vodostaj, kao i to da se ne može uvek imati odgovarajući mamak, za izvesnu vrstu ribe koja se želi loviti.

Udičarske alate možemo u glavnome podeliti prema načinu i mestu rada, i prema vrsti mamka koji se meće na udicu. Prema načinu i mestu rada možemo udičarske alate podeliti na pokretne alate, i statne alate t. j. alate koji za vreme ribolova ostaju na jednom mestu.

Prema vrsti mamka udičarske alate možemo podeliti na alate sa običnim mamcem (proja, hleb, kukuruzno zrno, glista), alate sa živim mamcem (živa riba, žaba, rovac, ili larva od vodnog cveta [buba]), i alate bez mamca (pampurski i morunski strukovi).

Pokretni udičarski alati: U ove alate spadaju: Kalajlija i bučka. Kalajlija (varalica), je takav udičarski alat koji se vuče uz vodu na željenoj dubini tj. da li se riba po oceni ribara nalazi pri površini ili pri dnu. Obično se vuče pored obale, splavova ili lađa. Kalajlija je veoma jednostavan i za rukovanje prost alat, te se zato i nalazi u dosta velikoj primeni.

Na jednom leskovom ili brestovom štapu (udilu) dužine 2.5—4 m. vezana je na čvrstom i otpornom kanapu proizvoljne dužine veštačka metalna riba na čijem se repu nalazi pričvršćena jaka udica. Ovim alatom u glavnom se lovi proždrljiva riba kao što je bucov, štuka i smud. Najpogodnija mesta za lov kalajlijom su veliki limani, sprudovi i zatvoreni rukavi velikih reka.

Sl. 1. Bučka.

Bučka je specijalan udičarski alat za lov krupne ribe i to u glavnom soma. Sa bučkom se radi jedino na Tisi i Dunavu i to na poznatim mestima gde po oceni ribara ima najviše somova, ali se tim alatom donekle radi i u Savi. Ovaj alat pretstavlja osobiti oblik i veoma zanimljiv način rada. Kod ovog alata se vidi sa koliko umetnosti, znanja i pronicljivosti su bili obdareni naši ribari, kada su na osnovu proučavanja života riba došli na divnu zamisao da naprave ovakav

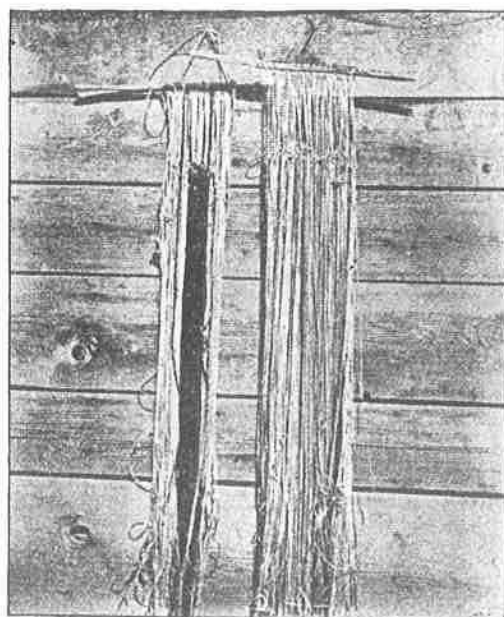
alat. Alat je veoma prost i jednostavan i sama izrada alata kao i način lova zasniva se na velikoj proždrljivosti soma. Bućka se sastoji iz jedne drvene drške duge 25—40 cm. na čijem se donjem kraju nalazi izrađena jedna okrugla daščica veličine do 35 mm. i jednog jakog kudelnog konopca dužine 4—5 m. na čijem se kraju nalazi velika somovska udica No. 10. Po-

S. 2. Vezivanje udice

red udice na konopcu se nalazi i olovo i nekoliko rojti crvenog pamuka. Sa ovim alatom lovi uvek jedan ribar sa čunom na pogodnom mestu, obično na većoj dubini gde se nalaze klade ili potonuli objekti. Ribar sa bućkom u ruci i sa puštenim konopcem na čijem se kraju nalazi udica sa mamcem — obično živom žabom, rovcem ili krupnom pijavicom plavi se niz vodu i člani levom rukom istovremeno upravljajući čunom, a desnom rukom bućka se sa bućkom po površini vode proizvodeći naročiti zvuk, sličan zvuku kada som guta ribu. Ako se ribar nalazi na mestu gde po njegovoj oceni ima somova, to som čuvši cnaaj zvuk misli da neki drugi som već klapće — guta ribu te pojuri u pravcu zvuka. Kada u svom naletu ugleda crveni pamuk i mamak na udici, guta sve i tako se zakači za veliku i snažnu udicu. Pošto se ovim alatom love samo krupni somovi čija težina biva i do 100 kg. to ribar pošto je sam, ne bi mogao sa tako krupnom ribom izaći na kraj, on ima još i pomoćni pribor — ribarsku kuku, kojom ubija soma. Sa bućkom se obično radi leti kada je voda bistra i mala.

Stalni udičarski alati. Ovde spadaju svi oni alati opremljeni udicama kojima ribar lovi na mestu, t. j. duže ili kraće vreme. Najjednostavniji udičarski alat je obična udica-pecaljka sa udicom. Pecaljka može biti sa jednom ili dve udice. Obično na leskovom štapu — udilu dužine 2.5—4 m. nalazi se kudeljni, laneni ili od strune konac na čijem se jednom kraju nalazi pričvršćena udica više koje je stegnuto olovo. Udicu treba vezati kako pokazuje sl. 2. Pecaljkom mahom love sportski ribari, i to obično leti kada se lovi šaran na proju. Inače će se kod pravih ribara videti vrlo retko u upotrebi. Otuda neću ni pominjati specijalne vrste sportskih pecaljki, pošto ovde opisujem isključivo udičarske alate kojima se služe profesionalni ribari. Na običnu pecaljku može se metati svakovrsni mamak, a to sve zavisi od toga kakva će se riba loviti. Za šarana se meće kuvana proja-valjak ili glista, za smuđa živa mala riba obično bela ili sitno isečeni komadi kakve veće bele ribe. Bela riba lovi se mamkom: muvom, glistom, lebom pa i tvrdim sirom. Pecaljkom se peca obično sa obale, i ribar mora budno paziti na svoj alat, i da ga na vreme vadi čim primeti da mu riba jede mamak. Pecaljkom se može uloviti i krupnija

Sl. 3 Struk u procepu

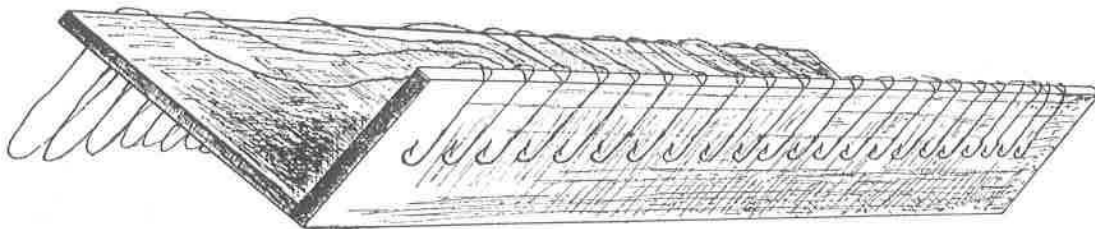
riba što sve zavisi od vrste mamka i veličine udice. Mesta za rad sa pecaljkom treba birati po mogućnosti pored mirnih obala, gde dno nije muljevito i gde se smatra da je dno rečno produktivno u po-

gledu riblje hrane, te prema tome tu će se riba najviše i zadržavati.

Mali obalski struk. Ovaj udičarski alat je dosta rasprostranjen, jer ga koriste ne samo ribari od zanata već i priobalno stanovništvo. Mali obalni struk sastoji se od jednog kudelnog ili pamučnog kanapa (struka, krepine) dosta debelog i otpornog dužine 15—25 m. da može izdržati i krupniju ribu. Na svakih 2.5—4 metra nalazi se pričvršćena jedna udica koja je privezana za krepinu nešto tanjim upletenim koncem dužine 30—40 cm. tzv. putilom. Na kraju krepine nalazi se privezan neki teži predmet, obično kamen, i on služi da bi se mali obalski struk mogao izbaciti što dalje od obale. Pored toga na svakih 5—10 m. glavnog kanapa struka pričvrsti se po manji kamen ili parče olova koje će prinuditi ceo struk da bude pružen po dnu. Kraj konca koji je do obale pri-

biva obično kada su vode male, bistre, kada riba jede, i kada temperatura nije suviše niska. Iznimku čini ribolov na manića, mrenu i vretenara koji se love i pri nadolasku vode, tj. kada je voda mutna, i kada je temperatura vode još dosta niska.

Mali struk do 150 udica. Ovaj struk po svojoj izradi sasvim je sličan malom obalskom struku, no s tom razlikom što mu je glavni kanap (struk, stručina, krepina) mnogo jači nego kod obalskog struka, i što mu je razmak između putila najviše 2 metra. Pored toga mali struk ne baca se sa obale već ga ribar razbacuje iz čuna i to uvek koso na tok vode. Pored toga putila na malom struku mnogo su jača a i udice su veće obično No. 22. Mali struk upotrebljava svaki ribar jer se njime može skoro uvek raditi i pored drugih alata. Mali struk je dug 250—300 m. što sve zavisi na kome rastojanju su vezana

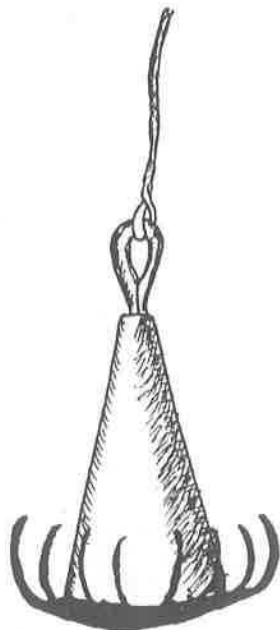
Sl. 4. Daska za razbacivanje struka

čvršćuje se neki predmet, kako ga voda ne bi odnela. Mali obalski struk ima obično 6—8 udica razne veličine što sve zavisi od toga kakva će se riba njima loviti. Mamak za obalski struk je raznolik i može biti: proja, glista, rovac, sitna bela riba, kuvano kukuruzno zrno ili tvrdi sir. Obalskim strukom veoma se jednostavno rukuje; ribar pošto je namestio mamak na udice, pričvršćuje kraj struka do obale, a drugi kraj struka sa pričvršćenim kamenom ili olovom, jakim zamahom baca od obale što dalje i to malo više uzvodno, tako da kad struk bude bio istegnut i kad bude pao na dno da stoji otprilike upravno na obalu. Obalski struk pregleda se obično dva puta dnevno, a može se ostaviti i da prenoći što sve zavisi od toga da li je lov obilan u to doba ili ne. Za postavljanje malog obalskog struka najbolja su mesta sa tvrdim dnom, iza kakvih velikih klada, gde su limani, i gde se riba vrlo rado zadržava. Obalskim strukom može se loviti preko cele godine tj. kada opšte prilike dozvoljavaju udičarski ribolov, a to

putila. Obično ribari računaju razmak između putila po 1,5 do 2 rastegljaja, što od prilike iznosi 1,5 do 2 metra. Taj razmak je potreban, da se slučajno kad struk nije potpuno opružen po dnu razmak između putila ne bi toliko smanjio, da kad bi se na susednom putilu uhvatila riba, druga riba bi bežala jer vidi uhvaćenu.

Za bacanje malog struka ribar mora prethodno nabaviti mamak i to one vrste koji riba koju želi loviti, voli da jede. S proleća kada se lovi mrena, vretenar i krupnija bela riba obično se meće glista, tvrdi sir, obično kačkavalj na koji trči mrena, a po neki put meće se i rovac, ako se misli da se je som već digao iz zimskog sna i počeo tražiti hranu. U leto mali struk se veoma mnogo upotrebljava i to specijalno za lov šarana. Tada se meće mamak od kuvane proje (valjak), kukuruznog zrna i gliste, a kada se želi loviti kečiga onda se kao mamak na mali struk meće buba (larva od vodenog cveta) Ephemerida. Leti za belu ribu pored valjka (kuvane proje) meće se kao mamak i glista. U jesen i jedan

deo zime kada se skoro isključivo lovi manić (*Lota vulgaris*) i šrac (*Acerina schrätzer*) kao mamak meće se glista. Na mali struk obično se nikad ne meće živi mamak, jer živim mamkom lovi se samo krupna riba obično som, a tako krupnu ribu mali struk ne bi mogao održati. Mali struk se obično baca pred večer, a pregleda rano jutrom, dok je samo leti kada se radi sa kuvanom projom na šarane, kada se mali struk baca i pregleda 2—3 puta dnevno. Pre upotrebe mali struk stoji ribaru ili u procepu ili naročito sandučetu kako pokazuje sl. 3 i ribar uzima udicu po udicu iz procepa ili sanduka i meće mamak na njih. Kako namamči koju udicu tako je odmah postavlja na ivicu čuna i to tako da $\frac{1}{3}$ dužine putila i udica sa mamcem

Sl. 5. Klocer

dode na spoljnu stranu čuna, a $\frac{2}{3}$ dužine putila i sam glavni kanap (struk) na unutrašnju stranu čuna. Zimi, kada je usled hladnoće teško raditi na-polju u čunu, onda ribar to isto radi na jednoj dasci koja izgleda kao na sl. 4, u svojoj kolibi i onda tako ceo struk iznosi napolje, meće u čun i razbacuje. Samo razbacivanje struka izgleda ovako: Ribar se izveze sa čunom i nameštenim strukom na željeno mesto i onda prvo izbaci jedan slobodan kraj struka na kome se nalazi neki teži predmet, obično kamen. Za taj kraj veže odmah jedan jači kamen tzv. odvod za koji će biti vezana tikva, koja će plivati i pokazivati mesto gdje je struk bačen, kako

drugi ribari ne bi na isto mesto bacili, i kako na tom mestu ne bi radili mrežarski alati. Posle toga ribar pomažući se levom rukom vesla nizvodno, a desnom izbacuje struk i to udicu po udicu. Kao što smo već rekli mali struk se baca obično ukoso na tok vode, a da bi struk opružio po dnu to ribar na svakih 10—20 m meće po komad olova ili kamena na glavni kanap (krepinu), koji istovremeno služe i da udice sa mamcima polegnu po dnu. Najpogodnija mesta za bacanje malog struka su blage i položite obale, koje se duboko pružaju ka sredini reke, kao i sprudovi.

Veliki struk. Veliki struk u suštini je isti kao i mali struk samo što je broj udica mnogo veći i iznosi 500—1000 udica. Upotrebljava se samo onda kada je lov suviše slab te se sa malim strukom slabo hvata. Kod velikog struka glavni kanap (krepina) je mnogo jači nego kod malog struka, dok raspored putila je isti, t. j. 1,5—2 rastegljaja. Udice su nešto veće. Obično broj 21. Sa velikim strukom obično rade 2 ribara jer ga inače jedan ribar ne bi pravilno razbacio. Za veliki struk upotrebljava se ne čun, već čamac sa dva kratka zavozna vesla (tzv. trpezani). Mamak kao i način rada sa velikim strukom isti je kao i kod malog struka. Prilikom vadenja struka iz vode čamac sa ribarima kreće se nizvodno, i dok jedan ribar vesla upravljajući čamac da ide popreko na struk, dotle drugi ribar obema rukama vadi struk i slaže ga u korpu. Ako ima ribe na struku, ribar to oseti još mnogo ranije i odmah priprema meredov, koji će podvući pod ribu čim mu bude u blizini. Ribar se mora pomoći meredovom zato, jer kad bi ribu izvukao iz vode sa strukom uvek mu se može desiti da se riba otkachi i onda mu je ceo trud uzaludan. Uhvaćenu ribu ribar meće ili u barku ili je baca u čamac gde je prethodno sipao vode ispolcem. Po svršenom ribolovu ako ribar neće raditi sa velikim strukom nekoliko dana, to onda on vadi struk iz korpe, meće ga u procep i ostavlja da se suši.

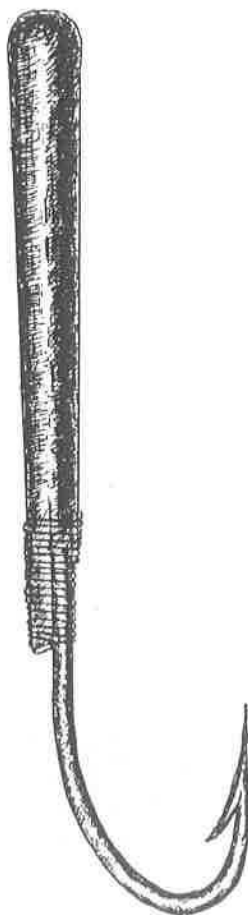
Prilikom bacanja svakog struka ribar obeležava mesto gde je bacio struk tikvom, koja pliva na površini vode, kako bi mogao odmah ujutro da ga diže. Ali dešava se često da ne-ribari prolazeći pored ribolovnih mesta gde su bačeni ribarski strukovi, dižu tikvu, pregledaju struk i ako na njemu ima ribe uzimaju je, a struk ostavljaju u neredu ili ga čak šta više i iskidaju. Da bi to sprečili neki ribari ne

obeležavaju tikvom mesto gde su bacili struk već pre nego što bace struk, bace prvo jedan duži kanap tzv. odvod na čijem se jednom kraju nalazi oveći kamen, koji će posle držati ceo struk. Na drugi kraj odvoda priveže se struk i počne se bacati. Pre toga ribar dobro uoči mesto gde je bacio odvod, a on je bačen na dno i to tokom vode, a ne ukoso kao što se baca struk. Sad zna mesto gde je bačen struk samo ribar, i on ga ujutro vadi na sledeći način: Na poznatom mestu, a to je obično neka stara vrba ili kakav drugi predmet na obali, ribar baca iz čuna na dugom konopcu »klocer« (sl. 5 mali lenđer sa 4 ili više šapa izraden od deblje žice) na dno, i tera čun popreko na tok vode. U svom kretanju ribar vuče klocer koji drlja po dnu i svojom šapom zakvači odvod od struka. Čim je ribar osetio da mu je klocer zakačio odvod, vadi ga napo- lje i onda pregleda struk.

Somovski cug. Somovski cug je veliki udičarski alat sa živim mamkom. Upotrebljava se samo leti, kad je voda mala i to za lov krupnijih somova. Somovski cug izrađuje se obično od pamučnog konca koji se docnije impregnira terom kako bi što duže trajao, jer cug za svo vreme lova stoji pod vodom. Glavni kanap (krepina) cuga je veoma jak kako bi mogao izdržati i ribu težine 50—80 kg. Putila su isto tako od pamuka ili još bolje od lana mnog jača i nešto duža nego kod strukova. Putila se vezuju na rastojanju 2-2,5 rastegljaja. Udice na cugu su velike i oštre obično broj 12 i 13. Svaki somovski cug dug je 120—150 m i na sebi ima 50 udica. Kao mamak služi: živo šaranče, krupniji čikov ili pijavica.

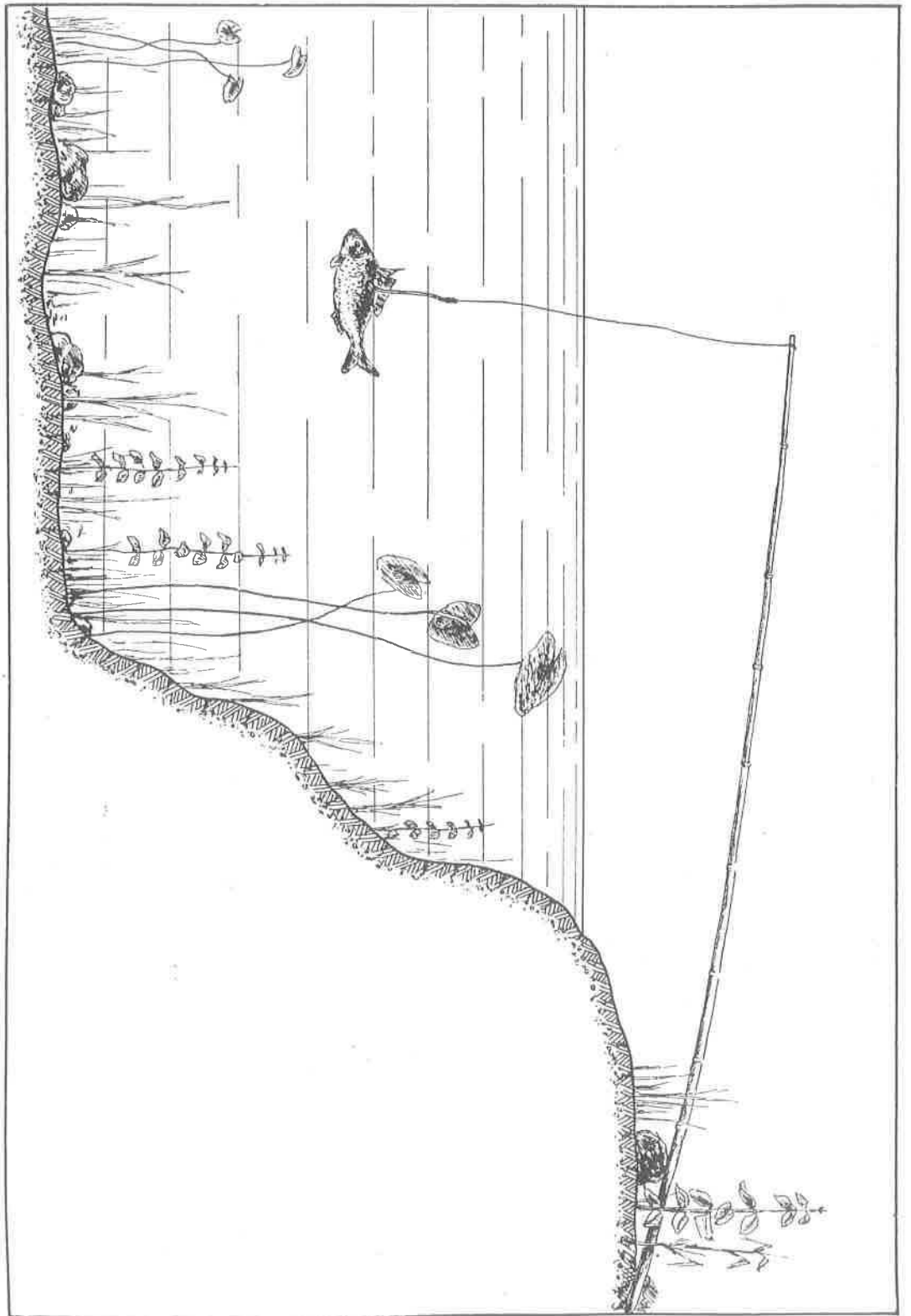
Ipak som najradije jede šarana i čikova, ali kada ovih nema dovoljno, meće se na udicu i krupnija pijavica. Mamak se mora namestiti na udicu tako da bude najmanje 24 časa živ, jer u protivnom som neće naleteti na udicu sa mrtvim mamkom. Najotporniji kao mamak je šaran, i on može živeti na udici i po 3-4 dana. Cug se baca po dnu ne po toku vode, već cikcak od obale do obale tako da pri svome kretanju som apsolutno treba da naiđe na cug pa kretao se on bliže obali ili dubinom. Pošto se mamak na udici stalno kreće, to som tražeći hranu naiđe na cug i tada halapljivo guta prvi mamak, a sa njime i veliku somovsku udicu. Cug se pregleda svako jutro, ali se ne vadi iz vode, već se odmah kako se koja udica pre-

gleda ponovo spušta u vodu, no samo što se uginuli mamci skidaju sa udice i na njihovo mesto meću živi. Pošto cug lovi samo krupnu ribu, to je kamenje koje drži cug pri dnu mnogo teže, te je tako onemogućeno ribi da odvuče ceo cug. Sa cugom rade obično dva ribara, koji imaju pored meredova, još i ribarsku kuku za ubijanje krupnih somova, kao i dočekač za somove od 10—30 kg. Vidi sl. 6: ribarska kuka.

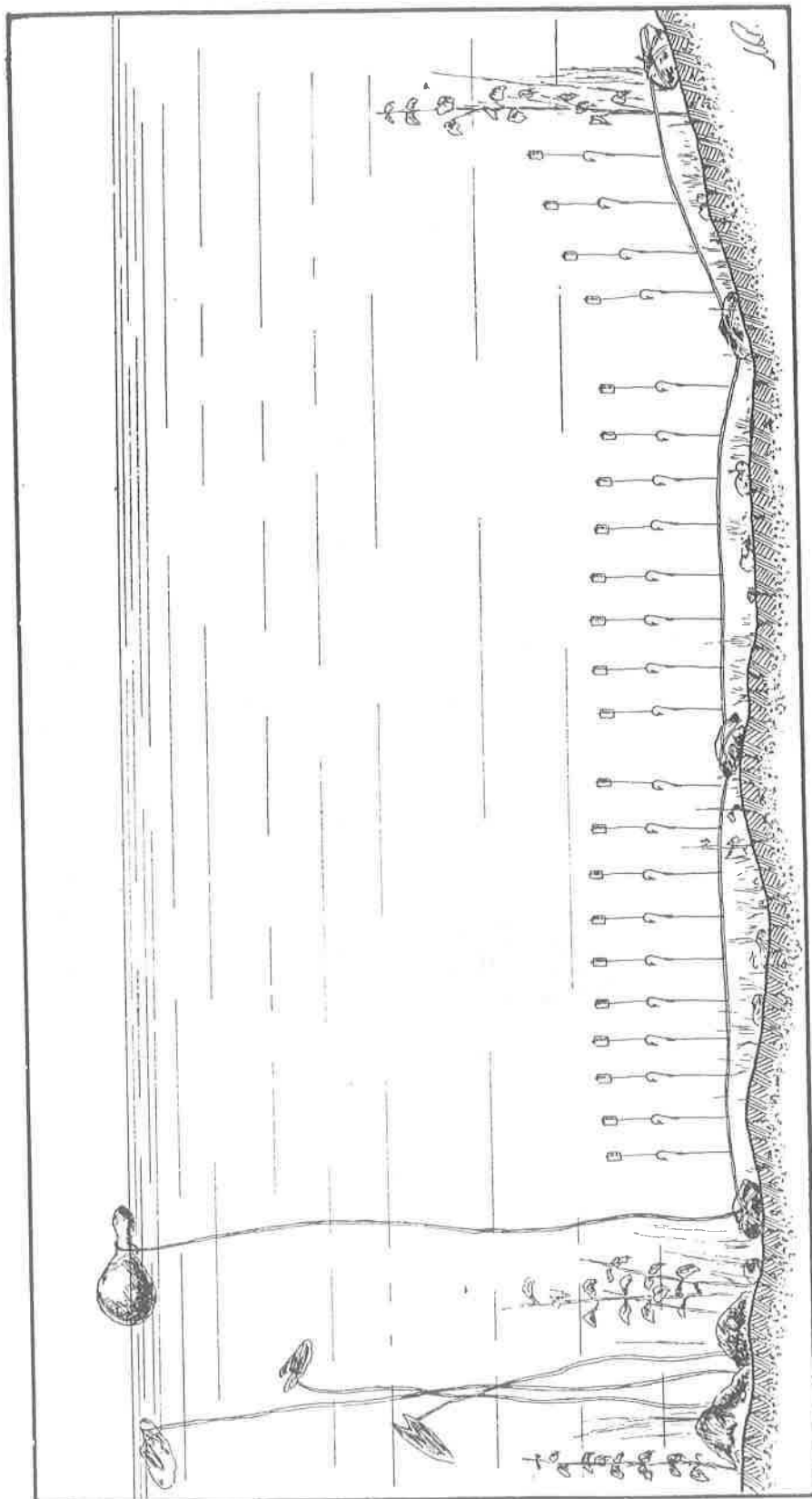

Sl. 6. Ribarska kuka

Samica. Samica je jedan od manjih i jednostavnijih udičarskih alata, ali zato u pogledu lova je veoma efikasna i na pojedinim ribolovnim mestima nezamenjiva. Samicom se love krupne ribe, kao som, štika i smud. Kao ribarski udičarski alat, samica se sastoji iz: vagala (jaka i elastična motka dužine 2—3,5 metra, debljine 3—5 cm, obično od leske ili hrasta), jačeg kanapa (jedeka) i velike somovske udice. Ribar namamči udicu samice sa živim mamkom obično, živim šarančetom, čiko-

Sl. 7. Samica

Sl. 8. Pomurski struk

vom ili kesegom, a može i žabom. Zatim namamčenu udicu sa kanapom baca u vodu na isto mesto gde misli loviti, ali tako da mu se udica sa mamcem nalazi u sredini dubine, a ne blizu dna ili blizu površine vode. Na taj način živi mamak se kreće a time privlači proždrljive ribe. Kada je bačena udica, onda ribar učvršćuje vagalo i to tako da drugi zašiljeni kraj vagala zabode koso u zemlju, a pod vagalo namesti oveći kamen. Tako nameštenu samicu ostavlja ribar preko noći u vodi, a rano zorom dolazi da je pregleda.

Najbolja mesta za lov samicom su veliki limani, duboka mesta pored strmih obala, i okolina velikih klada i podavljenih lada. Samicom se lovi obično leti, kad je voda bistra i mala (sl. 7.)

Pampurski struk. Lov pampurskim strukovima predstavlja osobiti način ribolova na kečigu, sima, jesetru i soma na Donjem Dunavu. Pampurski struk radi bez mamka i odlikuje se time, što udica sa putilom pliva slobodno putem jednog komada plute koji je vezan za udicu, i drži je ispravno sa oštricom na dole kako pokazuje sl. 8. Udice za pampurski struk poraju biti veoma oštre jer samo onda mogu zakačiti ribu u prolazu.

Pampurski struk obično se sastoji od 100—150 udica. Kod ovog struka putila su nešto duža, nego kod običnog malog ili velikog struka i iznosi 30—40 cm. Vezivanje putila za udicu treba vršiti kao što pokazuje sl. 10. Razmak između pojedinih putila treba da bude 30—35 cm, što je karakteristično za pampurski struk, a dolazi otuda što pampurski struk treba da uhvati ribu u prolazu, pa prema tome udice na struku treba da budu što gušće. Rad sa pampurskim strukom nije tako jednostavan kao sa običnim strukom. Na prvom mestu najvažnije je, naći pogodno mesto za njegovo bacanje. U obzir dolaze mesta sa jačom vodenom strujom, kamenitim ili peščanim dnom, i obalama u kojima se nalazi dosta larvi vodenog cveta. Razbacivanje pampurskog struka vrši se iz jednog čuna ili oranice i sa dva ribara, i to tako dok jedan ribar pregle-

Dr. Tonko Šoljan:

„Zubatac živi u šibenskim vodama već 2.000 godina“

Pod ovim naslovom izašao je u jednoj našoj novini člančić, pa kako u njemu ima zabluda koje se uporno održavaju i u krugovima naše inteligencije, dobro je da

da struk drugi rukuje udicom, upravljajući ga stalno na pravac u kome se nalazi pampurski struk. Prilikom vađenja ribe iz vode sa pampurskog struka, ribar se mora pomagati meredovom. Pampurski struk ostaje u vodi za sve vreme strukarske sezone, a pregleda se obično svakog jutra.

Kamenje kojim se drži struk za dno reke mora biti mnogo veće nego kod običnih strukova, kako se ne bi dešavalo, da struk bude odvučen ili od krupnije ribe, ili jače vodene struje.

Preporučljivo je namazati ili impregnirati lojem kanap koji drži udicu sa plovlakom od plute, jer se često otkine zbog neprekidnog trenja. To trenje dolazi otuda, što vodena struja stalno kreće plovak, pa otuda, ako se plovak otkine, udica pada nadno, a samim tim ne može više uhvatiti ribu.

Morunski struk (takum). Princip lova morunskim strukom ili takumom je u stvari isti kao i kod pampurskog struka, samo što su i krepina i putila i udice i plovci mnogo većih dimenzija nego kod pampurskog struka.

Krepina kod morunskog struka je debeo i čvrst konopac (jedek), putila su snažna, dugačka i obično četverostruko pletena; udice ogromne, a tako isto i plovci. Kamenje koje pridržava takum za dno je veliko i teško, tako da može izdržati i morunu tešku do 200 kg. Inače rad sa morunskim strukom je isti kao i kod pampurskog struka, samo što se ovdje ribar ne pomaže meredovom pri izvlačenju ribe, već velikom i oštrom ribarskom kukom. Koliko je to težak i naporan posao, treba znati, da je vrlo teško savladati u vodi takvog džina, kao što je morun.

Morun se pretežno lovi na Donjem Dunavu, - Derdapu - i to s proleća kad putuje uzvodno iz velikih prostranih balta na ušću Dunava u naše vode radi mrestenja.

Svim navedenim udičarskim ribarskim alatima, služe se ribari sa naših velikih voda, a sve navedene veličine udica su prema normama najveće svetske industrije udica O. Mustad & Søn — Oslo Norveška i odnosi se na kvalitet broj 2222.

se to jedamput, pa baš i ovom prigodom korigira.

U spomenutom člančiću stoji doslovno između ostalog i ovo: »Zubatac se, kako